

sodelavce in oskrbel lepo, kar privlačno zunanjo in notranjo opremo. Privlačno zapišem s posebnim poudarkom, saj sem spet ob svojem prvošolčku videl, kaj pomeni za knjigo okusna oprema in dobra ilustracija: ponudil sem mu bil Rokovnjače v »Klasju«, pa ga je odbijal slab papir, nejasen in bled tisk in ne vem kaj še, skratka, niso in niso mu šli v tek in je knjigo odložil. Ko pa sem mu prinesel izdajo v »Kondorju«, ga je knjiga takoj pritegnila. Ilustracije so ga kar vlekli od poglavja do poglavja, da je pozabljal na jed in dolžnost. Knjigo je v duško prebral. In znova in znova se tri mlade glavnice sklanjajo nad Gasparijevim Blažem v pretapu, Blažem na peči in drugimi drobnimi grafičnimi umetninami, zlasti seveda nad rokovnjačem z gorjačo, študirajo osebe in situacije ter obnavljajo zgodbo. Skrbnost urednika in založnice je torej dosegla svoj namen: približala je mlademu bralcu morda že malo zaprašeno zgodbo in dosegla, da se mu bo za zmerom vtisnila v spomin. In to je velik uspeh.

Nekaj podobnega bi lahko povedal o ilustracijah k Juriju Kozjaku, ki jih je narisal Maksim Sedej. Čeprav so zasnovane povsem drugače kot Gasparijeve, z nežno govorico ponazarjajo in dopolnjujejo zgodbo in po svoje pripomorejo, da se za vedno vtisne v spomin.

Spremenne besede o avtorju in delu ter opombe so v teh izdajah občutno skrčene v primeri z uvodi in opombami n. pr. v predvojnem »Cvetju iz domačih in tujih logov« ali v nekaterih zvezkih povojnega »Klasja«. Mislim pa, da take, kot so: zgoščene, kratke in bistvene, še vedno ustrezajo, morda celo bolj kot nekatere prejšnje v svoji monografični obširnosti.

Za Rokovnjače je napisal kratko študijo o delu in opombe Tine Orel. Piscu se pozna, da je zajemal iz polnega, a se je omejil res na najpotrebnejše. Tu in tam je ostalo le še kaj pojasnila potrebnega (n. pr. str. 21: dokler je tvoja *dleta* pela; str. 34: da mi ona *domovino* zgospodinji). Na str. 192 je napačna trditev, da je bil Udmanič belokranjski rokovnjač. Pustiti ga moramo Hrvatom, čeprav je bil dobro znan tudi Belokranjecem in sploh Dolenjcem, saj se je njegova slava širila tudi v tisku. (Celo mladi Zupančič ga opeva v neki svoji pesmi!)

Dr. M. Rupel je v prav tako skrčeni in zgoščeni spremni besedi povedal vse, kar naj ve gimnazijec o Juriju Kozjaku in čemur je n. pr. v »Cvetju« posvetil precej več prostora. Jedrnato je orisal nastanek dela, zgradbo, miselne sestavine, njegov uspeh, mesto v pisateljevem razvoju in v razvoju slovenskega slovstva. Rupel je v obeh delih skrbno priredil besedilo; pisavo je spravil v sklad z veljavnim pravopisom (mimogrede: besedo cigan bi jaz v Juriju Kozjaku pisal z veliko, saj označuje narodno pripadnost!), pri tem pa gledal, da ni nikjer okrnil prvobitnega pisateljevega sloga.

Želimo, da bi »Kondor« v prihodnje krepko razpenjal krila in da bi ga ne ugonobila kaka nesreča kot že toliko naših tovrstnih podjetij. *Janez Logar*

DESCARTES V SLOVENSKEM IZBORU

Slovenska matica je izdala nov zvezek svoje Filozofske knjižnice, zbirke, ki smo je lahko resnično veseli, ker bo zamašila prenekatero vrzel našega knjižnega bogastva. Z dvema poglavitnima deloma je v tem zvezku* predstavljen René Descartes, »oče novodobnega mišljenja«, čigar del doslej nismo imeli v slovenščini, čeprav se je kulturni svet leta 1950 spominjal že tri stote obletnice njegove smrti. Potolazimo se z znanim reklom: bolje pozno kot nikoli.

Tudi nam, ki izdaje ne mislimo presojati strokovno, je očitno, da je bila le redkokatera knjiga te vrste v slovenščini tako skrbno pripravljena in izdana. Že kazalo izpričuje, s kakšno ljubeznijo je prevajalec z dvema sodelavcema opravljal svoje delo, saj zavzema Descartesovo besedilo le slabo polovico knjige, medtem ko vsebuje druga polovica na skoraj dve sto strani zelo obširen komentar s petimi prilogami, ki podajajo med drugim vsebino

* René Descartes: RAZPRAVA O METODI, kako pravilno voditi razum ter v znanosti iskati resnico. PRAVILA, kako naravnovati umske zmožnosti. Prevedel Boris Furlan. Uvod G. F. Aleksandrova. Komentirali L. Cermelj, Boris Furlan in F. Hribar. 584 strani. Opremila ing. arch. Jakica Accetto. Slovenska matica v Ljubljani, 1957.

Descartesovih filozofskih esejev, pregled njegovega življenja in dela ter uporabljeno slovstvo, in kartezijski glosar z razlago filozofskih pojmov, kakor jih je pojmoval Descartes. Knjigo zaključuje nekaj prevajalčevih opomb in imensko kazalo. Če naj ob tej hvali zapišem še kako kritično pripombo, bom povedal, da se čudim izbiri pri uvodu. Po tisti čudni logiki, po kateri je slovenski prevod Oliverja Twista že ponovno izšel z uvodom Lunačarskega, je slovenski Descartes dobil za uvod poglavje iz ruskega dela »Zgodovina filozofije«, ki so ga napisali G. F. Aleksandrov in drugi. Kaj res med Francozi, Descartesovimi rojaki, ni bilo nikogar, ki bi bil o filozofu napisal nekaj strani, vrednih, da bi nam predstavile Descartesa? Mislím, da bi ga ne bilo težko najti. Sicer pa, zakaj bi hodili na tuje: mar ni med literaturo na str. 348 navedeno delo dr. Alme Sodnikove, razprava o Descartesu, ki jo je izdala prav Slovenska matica leta 1939? Kaj bi ne bila avtorica bolj ko kdo drug poklicana, da napiše uvod slovenskemu prevodu Descartesa?

Manj kot z vsebinsko moremo biti zadovoljni z jezikovno platjo knjige. Na listku, ki je priložen knjigi, berem, da je prevajalec in komentator nenadno umrl v času, ko teksti še niso bili do konca skorigirani. Ne vem, ali založnica iz napačno pojmovane pietete dela potem ni dala jezikovno korigirati komu drugemu ali pa je bilo za tako korekturo že prepozno, ker ni bila opravljena o pravem času. Vsekakor bi bila prevodu in prevajalcu storjena samo usluga, ko bi bil knjigo kdo še jezikovno pregledal in popravil, preden je šla v tisk. S tem ne mislimo prevajalcu očitati nikake neskrbnosti, površnosti in kar je še drugih »kreposti«, ki jih izdaja toliko naših novejših prevodov. Nasprotno, vsak pogled v izvirnik me je prepričal, kako zelo se je prevajalec trudil, da bi kar se da zvesto podal avtorjevo misel, tako vsebinsko kot oblikovno. Tudi ne pozabljam, da imamo Slovenci še zelo šibko razvito filozofsko in znanstveno izrazje; v tem pogledu prevajalcu tudi nimam dosti očitati, nasprotno, nadvse zadovoljivo je izbiral izmed tistega, kar imamo, in velikokrat je zelo posrečeno razluščil jezikovno težavna mesta, ki jih v izvirniku ni malo. Vsa prizadevnost in skrb pa ni mogla prikriti osnovne pomanjkljivosti: prevajalec je imel jezik premalo v oblasti, da bi bil delo lahko prevedel in komentiral v lepi, sodobni slovenščini. Kateri si bodi izkušeni prevajalec ali urednik bi bil lahko oboje toliko opilil, da bi se knjiga brala veliko glajše in lepše.

Samo za primer naj navedem razne pomanjkljivosti, ki so me motile pri branju. Predvsem nekaj slovniško napačnih oblik, recimo skoraj stalna uporaba sedanjega dovršnika namesto nedovršnika ali preteklega dovršnika: »tako izda tudi Descartes, v svoji filozofiji postavi D., piše D., ko pošlje . . ., mar ne vzame ta izpoved veljavo, kakor store to nekateri komentatorji« (185, 186, 187); prav tako so se prevajalca prijele skoraj vse napačne predložne in glagolske zveze, ki nam v novejšem času kazijo jezik: ki so me vodile do razmišljanj (32), užival v matematiki (36), s tem, na čemer so delali še drugi (40), Ko je odpotoval, je Descartes . . . (namesto: Ko je Descartes . . ., 189), uporabljivih na vse (282), dvomijo v svoje sposobnosti (184); nasprotno pa je prevajalec iz neke pretenkovestnosti ali česa nekajkrat zapisal pretekli pogojnik namesto sedanjega: »Jaz pa sem si zmeraj goreče želel, da bi se bil naučil« (38/39, pomen terja le: da bi se naučil), »še nisem imel namena, da bi se bil na mah naučil« (47). Razmeroma malo je starejših izposojenk, ki se jih v današnji slovenščini rajši ogiblremo; razgovor, razgovarjati se, tajne, veččine, vsi težili k istemu smotru, da gojim za bodočnost tolikšne nade, poslužujoč se, potankost. Bolj človeka bode nekaj izrazov, pri katerih se vprašuje, kje jih je prevajalec pobral: umorstvo (37), raztelesba (188), tri sanje (190), zakonodavec (41, naprej pravilno zakonodajalec).

Ne pozabimo hudih težav, ki jih je imel prevajalec, če je hotel prav ujeti vsebino Descartesovih stavkov, in ne očitajmo mu preveč, da je ob tem včasih zanemaril obliko, jezik. Znano je tudi, da človek lastne napake rad prezre. Količkanj skrbnejši jezikovni pregled bi bil slovenskega Descartesa »očistil« tudi raznih šibkih, okorno ali neprimerno povedanih besed ali stavkov. Tako bi bilo odpadlo nekaj reči, preočitno skovanih po tujem zgledu: polagal veliko važnost na uporabo znanosti (290), da ga bo vedno držal na tekočem (296) in podobno blago. Ne vem, zakaj naj bi bil »jugement« presodljivost (34), ko imamo razsodnost. Očitno narobe je uporabljena beseda »pretveza« v

stavku: v katero bi smel upati le na osnovi krivih pretvez (qu'à faux titres, 38); v 3. vrsti na str. 40 je beseda »opazovanju« očitno zamenjala pravilno »spoznanju«, in podobnih reči je še nekaj. Za primer nekaj stavkov, ki bi se bili dali lepše povedati: se lotiti njih raziskovanj (da bi jih začel raziskovati, 37); bi nikoli ne privolil v njegovo objavo (bi ga nikoli ne dal objaviti, 43); Kajti prvo, na kar postanem pozoren, je, da ni bilo... (Zakaj najprej zbuja mojo pozornost to, da ni bilo..., 130); očiten lapsus je: »bomo lahko z vso pravico smeli trditi« (134); »po vsem rodu« pač ne bo dobro za toto genere (280); »do najvišje točke, ki je dosegljiva povprečnosti mojih umskih zmožnosti in kratkosti mojega življenja« — da bi bila neka točka dosegljiva povprečnosti in kratkosti? Ne, pogled v izvornik kaže, da bi se bilo dalo to povedati lepše: »do najvišje točke, ki mi bo dosegljiva vpricho povprečnosti« itd. Med redke tiskovne pomote je najbrž šteti tudi »ničemrnosti« (38) in »brez zmožnosti slehernega dvoma« (134); med viri je nerodna »Le Française Classique«.

Suho napisani uvod je temu primerno suho preveden (prevedel dr. D. K.), tako da se vidno loči od ostale knjige. Prevajalec uvoda verjetno niti ni dosti kriv, saj je imel pred seboj le poglavje iz učbenika namesto živo napisanega uvoda, namenjenega posebej bralcem te knjige. Vsekakor bi bilo treba tudi ta uvod jezikovno korenito predelati, da bi ne bilo v njem stavkov, kakor je tale: »Za razliko od Descartesove materialistične fizike je njegova metafizika dualistična.«

Janez Gradišnik

Zapiski

PROBLEMI SODOBNE LITERARNE ZGODOVINE

V nadaljnjih poglavjih Lunding podrobneje obravnava poglavitne metode, šole in smeri sodobne nemške literarne vede.

Positivistična in morfološka smer. V Nemčiji je bil v prvih desetletjih tega stoletja odpor proti pozitivizmu izredno oster. Okoli 1920 so sploh vse grehe starejše generacije kratko in malo razglašali za pozitivizem. Pojem sam po sebi je dobil negativni predznak. Toda abstraktne in v metafiziko izgublajoče se literarne interpretacije, ki so prišle zatem in se uveljavljale skozi več desetletij, so po drugi svetovni vojni naleteli na močnejši odpor. Znova so se okrepile težnje po skrbnejšem upoštevanju stvarnega gradiva in jasnem, logičnem izrazu. Nova prizadevanja so dobila ime neopozitivizem. Lunding tega ne omenja, toda če se prav spominjam, je ravno Münchensko zborovanje germanistov leta 1950 uveljavilo to smer in naziv. Med njene pomembnejše zastopnike spada Richard Newald z delom: *Die deutsche Literatur. Vom Späthumanismus zur Empfindsamkeit, 1570—1750* (1951). Newaldovo oblikovanje je preprosto in trezno, vsak besedni in miselni ognjemet mu je popolnoma tuj. Toda Newald je vendarle šel predaleč. Zavrgel je dragocena dognanja »idejne« smeri, se vrnil k naivnemu pozitivizmu Schererjeve dobe in se predal zunanjemu biografskemu gradivu. V pozitivizem, seveda psihološko usmerjen, se je vrnil celo stari mojster švicarske literarne vede Emil Ermatinger, ki je nekoč zastopal »duhovno poudarjeno znanost«. O zadnji preusmeritvi priča njegovo delo: *Deutsche Dichter 1700—1900. Eine Geistesgeschichte in Lebensbildern* (I—II, 1948—1949).

Lundingovo stališče do pozitivizma je trezno. Kolikor gre pri tej smeri za zgolj snovno usmerjeno in brezperspektivno pojmovanje literature, za razdrobljene popise življenja, za mozaično stilno ogledovanje, za nabiranje tisoč ničevosti, ki samo razpuščajo smiselne zveze, in za mikrologijo vplivov — mu pomeni katastrofalni padec. Toda hkrati poudarja, da pozitivistična znanost vsebuje tudi delovne metode, ki jih ni mogoče opustiti, ne da bi nastala huda škoda. O taki škodi nas pouči prav novejša *Geistesgeschichte*, ki je v svojem